

رئبهرى حاجى
له رۆژانى چه جدا به گویرهى نسوکه کان
[به كوردى]

دليل الحاج الیومی
[باللغة الكوردية]

نوسینی : دار ئه لقاسم
الكاتب : دار القاسم

وه رگيرانى : پشتیوان سابیر عزیز
الترجمة : پشتیوان صابر عزیز

نوسینگه ی (ره بوه ی) هه ره وه زیى بو بانگه واز و
وشیار کردنه وه ی ره وه نده کان له شارى ریاز

المكتب التعاوني للدعوة وتوعية الجاليات بالربوة
بمدينة الرياض

2008 -1429

islamhouse.com

ریبهری حاجی له روژانی چه جدا به گویرهی نسوکه کان

حجی (مفرد) واته ته نها حج کردن

کارهکانی پیش روژی (۸) ذو الحجة

۱. (مفرد) ئیحرام به حج ده به ستیت له میقاته وه و نیهت ته نها به حج دینیی و ده لیت : (لیک حج). ۲. کردنی ته وافی (قدوم).
۳. کردنی سهعی : ده شکری سهعی کردن دواي ته وافی (إفاضة) بیکا. تا کو روژی جه ژن له ژیر ئیحرامدا ده مینینه وه .

روژی (۸) ذو الحجة

روشتن بو (مینا) به تهلبیه کردنه وه. نویژهکانی نیوهروو عه سرو مه غریب و عیشاو به یانی له وئ دهکات به کورت کردنه وهی نویژه چوار رکاتیه کان هه روژی له کاتی خویدا.

روژی (۹) ذو الحجة (روژی عرفه)

۱- له پاش روژ هه لاتن له روژی نویمه دا - که روژی عه ره فه یه - به ره وه عه ره فات به ری ده که ویت، نویژی نیوهروو عه سر پیکه وه دهکات ، دوو رکعات دوو رکعات (جمع تقدیم) به یه ک بانگ و دوو قامهت . سوننهت وایه حاجی له م روژ هه دا زور زیگری خوا بکات و قورئانی بیروژ بخوینیته وه و دوعا زور بکات ، سوننهت وایه له کاتی دوعا کردندا روو له (قیبله) بکات نهک روو له شاخه که بکات ، ههروه ها سوننهت هه روو دهستی بو ئاسمان بهرز بکاته وه له کاتی دوعا کردن هه روو چون پیغه مبهری خودا (ﷺ) کردویه تی ، وه روژو بوون له روژی عه ره فه دا مه کروهه بو حاجی، وه دۆلی (عورنه) له عه ره فه نیه و دروست نیه وهستان تییدا ۲- له دواي خوړ ئاوا بوون به ره وه (موزده لیفه) به هیمنی ده که ویته ری. ۳- له (موزده لیفه) نویژی مه غریب و عیشا پیکه وه دهکات ، نویژی مه غریب سی ره کعاته و نویژی عیشاش دوو

رهكعات به (جمع تأخير) به يهك بانگ و دوو قامهت . ۴- هه لگرتنى
 كهوت بهرد بۆ ئه وهى بيه او يته (حجرة العقبة الكبرى) ، ئه گهر له (مينا) ش
 بهرده كان هه لگريت دروسته ، وه بهرده كان كه ميك له دهنكه نۆك گه وره
 تر بن يان دهنكه باقله يهك . ۵- واجبه شهو له (موزده ليفه)
 بمينيته وه ، نويژى سبه ينى له كاتى دهر كه وتنى فه جر دا زوو دهكات و
 دو عاو زيكرى خوا به زورى دهكات ، وه سوننه ته له لاي (المشعر الحرام)
 بوه ستيت و روو له قيبله بكات و دو عا بكات ، تا به ته واوى دونيا پو ناك
 ده بى . پياوى بى تا قهت و ئافره تان دروسته له دواى مانگ ئاوا بوون
 به ره و (مينا) به رى بكه ون .

رۆژى (۱۰) ذو الحجة

به ر خو ر هه له اتن به ره و (مينا) به رى ده كه وي ت .
 ۱- كهوت بهرد ده ها وي ته (حجرة العقبة الكبرى) له گه ل هه ر به رديك ده لي ت (الله اكبر) .
 ۲- سه ر تاشين يان كورت كردنه وهى دهكات . تاشين باشتره له
 كورت كردنه وه . ئافرهت موو به قه د سه رى په نجه يهك كورت ده كاته وه .
 ۳- ته حه للول كردن له ئيحرام و له بهر كردنى جل و بهرگى خو ت ، وه
 ئه م ته حه للوله پيى ده وه تري ت (التحلل الأصغر) . ۴- ئه نجامدانى ته و افى
 (إفاضة) كه روكنه ، دروسته دواى بخه يت تا رۆژى يازده مين يان
 دوا زده مين يان له گه ل ته و افى (وداع) ئه نجامى بده ييت ، ته حه للولى (أكبر)
 (ده كه يت ئه گه ر سه عيت كرد بى) . ۵- سه عى كردن له باش ته و افى (إفاضة)
 ئه گه ر له وه ختى ته و افى (قدوم) دا سه عى نه كرد بى .

رۆژى (۱۱) ذو الحجة

۱- شهوى يازده مين مانه وه له (مينا) واجبه . ۲- بهرد بارانى هه ر سى
 (حمرات) له پاش نيوه رووى ئه و روژه ده ست پى دهكات ، ئه ويش ده بيت به و
 پييه بى كه له گچكه وه ده ست پى بكريت (حجرة الصغرى) ، پاشان ناوه راست
 (حجرة الوسطى) ، پاشان گه وره كه يان (حجرة العقبة الكبرى) ، كهوت بهرد
 ده ها وي ته هه ر يه كيكيان ، له گه ل هه ر به رديك ده لي ت (الله أكبر) ، سوننه ته
 دو عا بكه يت له باش (صغرى) و (وسطى) .

روژی (۱۲) ذو الحجة

۱- شهوی دوازدهمین مانه وه له (مینا) واجبه . ۲- بهرد بارانی ههر سی (جمرات) له پاش نیوه پۆی ئه وه روژه دهست پی دهکات، ئه ویش ده بیته به و پییه بی که له گچکه وه دهست پی بکریت (جمرة الصغری)، پاشان ناوه راست (جمرة الوسطی)، پاشان گه وره که یان (جمرة العقبة الكبرى)، ههوت بهرد ده هاویته ههر یه کیکیان، له گهل ههر بهردیک ده لیت (الله اکبر)، سوننه ته دوعا بکهیت له باش (صغری) و (وسطی). ۳- ئه گهر به په له بوویت دروسته له (مینا) دهرچیت بو (مکه) له پیش ئاوابوونی خور، بو ئه وهی بچیت ته وافی مال ئاواپی (طواف الوداع) بکهیت

روژی (۱۳) ذو الحجة

۱- بهرد بارانی ههر سی (جمرات) له پاش نیوه پۆی ئه وه روژه دهست پی دهکات، ئه ویش ده بیته به و پییه بی که له گچکه وه دهست پی بکریت (جمرة الصغری)، پاشان ناوه راست (جمرة الوسطی)، پاشان گه وره که یان (جمرة العقبة الكبرى)، ههوت بهرد ده هاویته ههر یه کیکیان، له گهل ههر بهردیک ده لیت (الله اکبر)، سوننه ته دوعا بکهیت له باش (صغری) و (وسطی). ۲- له (مینا) دهرچیت بو (مکه)، ئه گهر نیازت هه بوو بگهریته وه ولاتی خوت ئه واه ته وافی مال ئاواپی (طواف الوداع) بکه که واجبه . ۳- نه کردنی (طواف الوداع) خوینی له سه ره، ته نها ئا فره تانی بی نویژ (حه یزدار) و ئا فره تانی مندال بوو (نفساء) ته وافی مال ئاواپیان له سه ر نه . پاشان (مکه) به جی ئه هیلیت.

حه جی (قارن) حه ج و عومره کردن پیکه وه

کارهکانی پیش روژی (۸) ذو الحجة

۱. (قارن) ئیحرام ده به ستیت به حه ج و عومره له میقاته وه و ده لی: (لیک عمرة وحجاً). ۲. کردنی ته وافی (قدوم). ۳. کردنی سه عی: ده شکری سه عی کردن دوا ی ته وافی (إفاضة) بیکا. تا کو روژی جهژن له ژیر ئیحرامدا ده مینینه وه

روژی (۸) ذو الحجة

روشتن بو (مینا) به تەلبیە کردنەو. نوێژەکانی نیوەرۆو عەرەو
مەغریب و عیшаو بەیانی لەوێ دەکات بە کورت کردنەو. نوێژە چوار
رکاتیەکان هەر نوێژی لە کاتی خۆیدا .

رۆژی (۹) ذو الحجة (رۆژی عرفه)

۱- لەپاش رۆژ هەلاتن لە رۆژی نۆیەمدا - که رۆژی عەرەفەیه - بەرەو
عەرەفات بەرپی دەکەوێت، نوێژی نیوەرۆو عەرەو پیکەو دەکات ، دوو
رکعات دوو رکعات (جمع تقدیم) بە یەک بانگ و دوو قامەت . سوننەت
وایە حاجی لەم رۆژەدا زۆر زیکی خوا بکات و قورئانی بیروژ
بخوینێتەو و دوو زۆر بکات ، سوننەت وایە لە کاتی دوو کردندا روو
لە (قیبلە) بکات نەک روو لە شاخەکە بکات ، هەرودها سوننەتە هەر
دوو دەستی بو ئاسمان بەرز بکاتەو لە کاتی دوو کردن هەر چۆن
پیغەمبەری خودا (صلی اللہ علیہ وسلم) کردویەتی ، وە رۆژو بوون لە رۆژی
عەرەفەدا مەکروهە بو حاجی، وە دوولی (عورنە) لە عەرەفە نیە و
دروست نیە وەستان تییدا ۲- لە دوای خۆر ئاوا بوون بەرەو (
موزدەلیفە) بە هیمنی دەکەوێتە ری . ۳- لە (موزدەلیفە) نوێژی
مەغریب و عیشا پیکەو دەکات ، نوێژی مەغریب سی رکعاتە و نوێژی
عیشاش دوو رکعات بە (جمع تأخیر) بە یەک بانگ و دوو قامەت .
۴- هەلگرتنی حەوت بەرد بو ئەو هی بیهاوێتە (جمرە العقبة الکبری) ،
ئەگەر لە (مینا) ش بەردەکان هەلگرت دروستە، وە بەردەکان کەمیک
لە دەنکە نوک گەرە تر بن یان دەنکە باقلە یەک . ۵- واجبە شەو لە (موزدەلیفە)
بمینیتەو ، نوێژی سبەینی لە کاتی دەرکەوتنی فەجر دا
زوو دەکات و دوو زیکی خوا بە زۆری دەکات، وە سوننەتە لەلای (
المشعر الحرام) بوەستیت و روو لە قیبلە بکات و دوو بکات، تا بە تەواوی
دونیا رۆناک دەبی . پیاوی بی تاقەت و ئافرەتان دروستە لە دوای مانگ
ئاوا بوون بەرەو (مینا) بەرپی بکەون .

رۆژی (۱۰) ذو الحجة

بەر خۆر هەلھاتن بەرەو (مینا) بەرپی دەکەوێت .
۱. حەوت بەرد دەهاوێتە (جمرە العقبة الکبری) لەگەڵ هەر بەردیک دەلیت
(اللہ اکبر) . ۲. مەرپیک سەر دەبرپی . دانشتوانی (حرم مکی) خوینیان
لەسەر نیە .

۳. سهرتاشین یان کورت کردنه وهی دهکات. تاشین باشته له کورت کردنه وه . ئافرهت موو بهقهده سهری پهنجیهک کورت دهکاته وه . ۴ . ته حهللول کردن له ئیحرام و له بهرکردنی جل و بهرگی خۆت ، وه ئهم ته حهللوله پیی ده وه تریت (التحلل الأصغر) . ۵ . ئه نجامدانی ته وافی (إفاضة) که روکنه ، دروسته دواى بخهیت تا روژی یازدهمین یان دوازدهمین یان له گهله ته وافی (وداع) ئه نجامی بدهییت ، ته حهللولی (أكبر) ده کهیت ئه گهر سه عیت کردبی . ۶ . سه عی کردن ئه گهر له وه ختی ته وافی (قدوم) دا سه عی نه کردبی .

تیبینی / هه ر حاجییک به (قارن) حه جی به ستهییت ئه وه روژانی (۱۱ - ۱۲ - ۱۳) له روژانی حه جدا ئه و کارانه ئه نجام ئه دات که حاجی (مفرد) ئه نجامی دا وه .

حەجی (تمتع) واته عومره کردن ئینجا حەج کردن به جودا

کارهکانی پیش روژی (۸) ذی الحجة

۱ . (تمتع) ئیحرام به عومره ده به ستهییت له میقاته وه و نیهت ده هیینی و ده لئی : (لبيك عمرة متمعاً بها إلى الحج) . ۲ . کردنی ته وافی (قدوم) واته ته وافی عومره

۳ . کردنی سه عی له نیوان سه فاو مه پوه دا . ۴ . کورت کردنه وهی مووی سهری .

ئیحرام شکاندن و مانه وهی به بی ئیحرام بوون تا روژی (۸) ذی الحجة .

روژی (۸) ذی الحجة

روشتن بو (مینا) له پاش ئیحرام به ستن له و شوینهی لیی بوو و ده لئی : (لبيك حجاً) نویرهکانی نیوه روو عه سرو مه غریب و عیشاو به یانی له وی دهکات به کورت کردنه وهی چوار رکاتیهکان ، هه ر نویرهی له کاتی خویدا .

روژی (۹) ذی الحجة (روژی عرفه)

۱ - له پاش روژ هه لاتن له روژی نویهمدا - که روژی عه ره فهیه - به ره و عه ره فات به پی ده که وییت ، نویرهی نیوه روو عه سر پیکه وه دهکات ، دوو رکعات دوو رکعات (جمع تقدیم) به یه ک بانگ و دوو قامهت . سوننهت وایه حاجی له م روژه دا زور زیگری خوا بکات و قورئانی

بیرۆز بخوینیتته وه و دوعا زۆر بکات ، سوننهت وایه له کاتی دوعا کردندا روو له (قبيله) بکات نهک روو له شاخهکه بکات ، ههروهها سوننهته ههردوو دهستی بۆ ئاسمان بهرز بکاته وه له کاتی دوعا کردن ههردوو پێغه مبهری خودا (صلی الله علیه وسلم) کردویهتی ، وه رۆژو بوون له رۆژی عهرفهه دا مهکروهه بو حاجی، وه دۆلی (عورنه) له عهرفه نیه و دروست نیه وهستان تییدا . ۲- له دواي خۆر ئاوا بوون به رهو (موزده لیفه) به هیمنی دهکه ویتته ری . ۳- له (موزده لیفه) نویژی مه غریب و عیशा پیکه وه دهکات ، نویژی مه غریب سی رهکعاته و نویژی عیشاش دوو رهکعات به (جمع تأخیر) به یهک بانگ و دوو قامهت . ۴- هه لگرتنی چهوت بهرد بۆ ئه وهی بیهاویته (جمره العقبة الکبری) ، ئه گهر له (مینا) ش بهرده کان هه لگرت دروسته ، وه بهرده کان که میک له دهنکه نۆک گه وه تر بن یان دهنکه باقله یهک . ۵- واجبه شهو له (موزده لیفه) بمینیتته وه ، نویژی سبهینی له کاتی ده رکهوتنی فهجر دا زوو دهکات و دوعاو زیکری خوا به زۆری دهکات، وه سوننهته له لای (المشعر الحرام) بوهستیت و روو له قبيله بکات و دوعا بکات، تا به تهواوی دونیا رۆناک ده بی . پیاوی بی تاقهت و ئا فره تان دروسته له دواي مانگ ئاوا بوون به رهو (مینا) به ری بکه ون .

روژی (۱۰) ذی الحجه

به ر خۆر هه له اتن به رهو مینا به ری ده که ویت .

- ۱- چهوت به ردی یهک له دواي یهک ده هاویته (جمره العقبة الکبری) له گه ل هه ر به ردیک ده لیت (الله اکبر) . ۲- کوشته یک سه ر ده بری . دانشتوانی (حرم مکی) خوینیان له سه ر نیه . ۳- سه ر تاشین یان کورت کردنه وه دهکات . تاشین باشتره له کورت کردنه وه . ئا فره ت موو به قه د سه ره په نه جه یهک کورت ده کاته وه .
- ۴- ئیحرام شکاندن و له به رکردنی جل و بهرگی خۆت ، وه ئه م ته حه للوله پیی ده وه تریت (التحلل الأصغر) یان ته حه للولی یه که م .
- ۵- ئه نجامدانی ته وافی (إفاضة) که روکنه ، دروسته دواي بخهیت تا رۆژی یازدهمین یان دوازه مین یان له گه ل ته وافی (وداع) ئه نجامی بده ییت .

٦- سه‌عی کردن (روکنه)، دروسته دواى بخه‌یت تا روژی یازدهمین یان دوازدهمین یان له‌گه‌ل ته‌وافی (وداع) ئه‌نجامی بده‌ییت . پاشان بوٲ هه‌یه ته‌حه‌للولى (أكبر) بکه‌یت .

تیبینی / هه‌ر حاجییک به‌ (متمتع) حه‌جی به‌ستبیت ئه‌وه روژانى (١١ - ١٢ - ١٣) له‌ روژانى حه‌جدا ئه‌و کارانه ئه‌نجام ئه‌دات که حاجی (مفرد) ئه‌نجامی داوه .

تیبینی

له‌ پاش ته‌حه‌للولى یه‌که‌م (الأصغر) بوٲ حاجی هه‌موو شتیگ حه‌لاله‌ ته‌نها (جیماع) نه‌بیت . به‌لام له‌ پاش ته‌وافی (إفاضة) واته له‌ پاش ته‌حه‌للولى گه‌وره هه‌موو شتیگ حه‌لال ده‌بیت ته‌نانه‌ت چونه لای خیزانى خوئی به‌ مه‌رجیک (مفرد و قارن) سه‌عیان کردبى ، وه ئه‌وه‌ی (متمتع) ه‌ ده‌بیت سه‌عی بکات له‌ پیش ئه‌وه‌ی ته‌حه‌للولى بکات .

به‌بیره‌ی نانه‌وه

روژانى حه‌ج روژانى دوعا و زیکرو خویندنه‌وه‌ی قورئانى پیروژ و بانگه‌واز کردنه بوٲ لای خودای گه‌وره ، بوٲیه پیویسته وه‌ختی خوٲ به‌کار به‌ینیت بوٲ ئه‌و شتانه‌ی که سوودی هه‌یه بوٲ ، وه‌خوٲ بپاریزیت له‌و شتانه‌ی که بى سوودن ، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت : { فلا رفث ولا فسوق ولا جدال فی الحج } البقرة : ١٩٧

روکنه‌کانی حه‌ج

١- ئیحرام به‌ستن: واته نیه‌ت هیئانی چونه ناو حه‌جه‌وه .
٢- وه‌ستان له‌ عه‌ره‌فه . ٣- ته‌وافی (إفاضة ته‌وافی روکن).
٤- سه‌عی کردن له‌ نیوان سه‌فاو مه‌روه .
* ئه‌وه‌ی یه‌کیک له‌م روکنانه جی به‌ جی نه‌کات ئه‌وه حه‌جه‌که‌ی دروست نیه .

واجیبه‌کانی ئه‌داکردنی حه‌ج

١. ئیحرام به‌ستن له‌ میقات . ٢. وه‌ستان له‌ عه‌ره‌فه تا وه‌کو خوٲ ئاوابوون . ٣. شه‌و مانه‌وه له‌ (موزده‌لیفه) تا وه‌کو به‌ره‌به‌یان . ٤. شه‌و مانه‌وه له‌ (مینا) له‌ شه‌وانه‌ی (أيام التشریق) . ٥. به‌رد باران کردنی (جمار) . ٦. تاشینی مووی سه‌ریان کورت کردنوه‌ی . ٧. ته‌وافی مال ئاوابی (الوداع) .

* ئەو ھى يەككە لەم واجىبانه جى بە جى نەكات ئەو ھى خويىنى لە سەر ھەبىت ھەيوانىك سەر برىت لە مەكە و دابەشى بكات بە سەر ھەژاراندا، وە نابىت خوى لە گوشتى ئەو ھىوانە بخوات ، وە ھەجەكەى راست و دروستە .

سوننەتەكانى ھەج

- ئەو ھى سوننەتەك جى بە جى نەكات ھىچى لە سەر نىھ :
- ۱. خۆششتن لە كاتى ئىحرام بەستندا . ۲. ئىحرام بەستىن بە پەشتەمالىكى سىپى كە برىتتە لە (إزار و رداء) بۆ پىياوان، بەلام ئافرەتان ھەر بە جل و بەرگى خويەو ھىحرام دەبەستى.
- ۳. تەلبىھە كردن و دەنگ بەرز كردنەو ھەو كاتەدا . ۴. مانەو ھە (مينا) شەوى ھەرەفە.
- ۵. ماچ كردنى بەردە رەشەكە (الحجر الأسود) . ۶. (إضطباع) : مەبەست لە (إضطباع) یش ئەو ھىھە لە سەرتاى تەوافەو ھەپشتە مالى سەرەو ھى لە ناو ھەندىھەو ھە بن ھەنگلى راستى دابىنى و دوو چەمكەش بخاتە سەر شانى چەپى، تاكو تەوافەكە كوئايى دىت، وە (إضطباع) كردن تايبەتە بە وەختى تەوافى (قدوم) و عومرە . ۷. گورگە لوقە لو سى شەوتى يەكەمى تەوافى عومرە يان قدوم . ۸. تەوافى (قدوم) بۆ (مفرد و قارن).

قەدەغە كراو ھەكانى ئىحرام

- ۱- موو تاشىن . ۲- نىنۆك كردن . ۳- دا پۆشىنى سەر بە شەمەك بۆ پىياو . ۴- بۆن لە خۆدان . ۵- لە بەركردنى ھەر جل و بەرگىكى دووراو بۆ پىياوان . ۶- لە بەر كردنى دەسكەش و نىقاب بۆ ئافرەتان .
- * ھەركەسىك يەككە لەم قەدەغە كراوانە ئەنجام بدات بە نەفامى، يان بە لە بىر چوون ئەو ھىچى لە سەر نىھ . بەلام ئەو ھى بە ھەمدەن ئەنجامى بدات ئەو ھى كفارەتى دەكەوئىتە سەر (سى رۆژ بە رۆژو بوون - يان خواردنى شەش ھەژار بدات - يان مەرىك سەر برىت) .
- ۷- نىچىر راو كردن . ۸- دەس بازى كردن لە گەل ئافرەت بە ئارەزەو ھەو ھەكو دەست لى دان و ماچ كردن . ۹- مارە بىرىنى ئافرەت بۆ خوى يان بۆ غەبرى خوى . ۱۰- جىماع كردن: ئەگەر پىش تەھەللولى يەكەم بىت ئەو ھەجەكەى بە تال دەبىت ، وە لە سالى داھاتوو دەبىت ھەجەكەى بە قەزا بكاتەو ھەو، وە دەبىت حوشترىك (بدنە

(سەر بریت له حەرەم . بەلام ئەگەر له پاش تەحەللولى یەكەم ئەنجامی دا ئەو هەجەكەى راست و دروسته ، وه دەبیت كوشته یك (مەرپك) سەر بریت له حەرەم .

قوربانى و خوین

- * **شوینی سەر برین** : یان له مینا ، یان له مەكە .
- * **كاتى سەر برین** : روژى جهژن و سى روژى دواى جهژن .
- * **جوره كانى** : حوشتر - مانگا - مەرپ - بزى .
- * **تەمەنیان** : (مەرپ) شەش مانگی تەواو كردهی ، وه (مانگا) یش دوو سالى تەواو كردهی ، (حوشتر) پینج سالى تەواو كردهی . (مەرپ و بزى) دروسته بۆ یهك كەس ، وه (مانگا و حوشتر) بۆ حەوت كەس دەبیت .
- * **ئەوهى نەیتوانى حیوان سەر برى** : ئەوه سى روژ به روژوو دەبیت له روژانى هەج ، وه حەوت روژیش له دواى گەرانه وهى بۆ ولاتى خوێ .
- * **ئەوهى دروست نیه له قوربانى** : كویر و شەل و نەخۆش و لەرپ و كۆل و گوێ برا و كۆلیك زوربهى قوچى شكابى و گوێ براویك زور بهى گوێى برا بى .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَاللّٰهُ اَعْلَمُ

[كۆتایی]